

Stolpersteine – Van Slichtenhorststraat 14

Roosje Drievoet, Samuel Kaufman

Roosje Drievoet groeide op in haar geboorteplaats Aalst, zo'n 60 km ten westen van Nijmegen. Haar latere man Samuel Kaufman bracht zijn jeugdijaren door in zijn geboortestad Gennep, ruim 20 km ten zuidoosten van Nijmegen. Hun beider ouders zaten in het vlees: ze handelden er in en ze hadden een slagerij. Misschien dat ze elkaar zo leerden kennen. We denken dat Roosje lang thuis is blijven wonen. Ze woonde er nog toen haar vader in 1922 en haar moeder in 1928 overleden. Haar oudste broer, Bernart, was toen al 16 jaar eerder verderop gaan wonen.

In januari 1930 trouwden Samuel Kaufman en Roosje Drievoet, dan 43 en 41 jaar, in het gemeentehuis van Poederrijen - Aalst maakte destijds deel uit van die gemeente - en kort daarna in de synagoge van Zaltbommel. Zij gingen in Gennep wonen. Samuel was daar opgegroeid in een gezin van negen kinderen. Een van hen was jong overleden, zeven van hen zouden in de loop der jaren Gennep verlaten. Uiteindelijk bleef alleen zijn broer Jacob, Jóbke werd hij genoemd, er wonen. Hij had daar met zijn vrouw aan de Zandstraat een slagerij, die oorspronkelijk van zijn ouders was.

Van de zeven broers en zussen die vertrokken gingen er vier naar Nijmegen: Aron verhuisde eerst naar Amsterdam en in 1927 naar Nijmegen, Elie trouwde met Cato Zilvermit en ging in 1934 in Nijmegen wonen. Johanna trouwde met Max Snijders uit Boxmeer; ze lieten een huis bouwen in Nijmegen. Samuel en Roosje verhuisden in mei 1934 naar Nijmegen, eerst naar Fagelstraat 76 en anderhalf jaar later naar Van Slichtenhorststraat 14, dat ze in 1935 samen met het huis ernaast, nummer 16, kochten van Johanna Stoltenhoff. Ze kochten in die tijd daarnaast ook nog de woningen Borneostraat 18 en 20. Samuel liet zich in Nijmegen registreren als slager, maar een winkel hebben ze in Nijmegen nooit gehad, menen wij. Wel werd hij in juli 1942 nog als *Viehkaufmann* aangeduid, maar handelen was Joden toen al verboden. Samen met David Glaser van de Parkweg zat Samuel in de verzuimcommissie, die spijbelen moest tegengaan. Zijn zus Johanna was met haar man Max Snijders van Driel actief binnen de Israëlitische gemeente; bij hen, op Hendrik Hoogersstraat 3, woonde ook de moeder van de broers en zussen Kaufman, die uit Gennep was overgekomen.

Kroniek van de ondergang

Dan volgen de stappen naar de ondergang. In februari 1941 lieten Roosje en Daniel zich registreren als J, de gevaarlijke J in alle kaartenbakken van Frans Wilbers op het gemeentehuis, van Cornelis Leenders op het politiebureau, van Jacob Lentz van de Rijksinspectie van de Bevolkingsregisters, de J ook op het persoonsbewijs. Hoogstwaarschijnlijk op 16 september 1942, misschien net daarvoor, en we denken nu na een soort ultimatum, ging Samuel naar het Joodse werkkamp Wittebrink bij Hummelo, net als zijn broer Aron. In totaal gingen 31 mannen uit Nijmegen naar dit kamp. De vrouw van Aron, Dorothea Mendel, besloot onder te duiken, maar zou later opgepakt worden.

Helena, de zus van Samuel, was in Arnhem gaan wonen en was met haar man Abraham Meijers al heel vroeg, mogelijk al eind 1941, ondergedoken. Ook hun dochter Johanna Meijers en haar man Wolf Nathan doken onder, terwijl zij hun zoon Louis Nathan elders onderbrachten. Van hen werden Johanna en Wolf opgepakt, terwijl Helena – als enige van de broers en zussen Kaufman - en haar man de terreur overleefden. De kleine Louis Nathan

zou na de oorlog bij hen opgroeien. Hij trouwde later met Wilhelmiina van Geldere en ze kregen een dochter, Naomi.

De broer van Samuel, Elie Kaufman, die in Nijmegen op de Borneostraat woonde, besloot met zijn vrouw en de twee nog bij hen wonende zonen onder te duiken en wel in Rotterdam, we denken nadat hij de eerste oproep voor het werkkamp of een ultimatum in de bus had gekregen; maar ook zij werden opgepakt.

Samuels zus Johanna en haar man Max verhuisden in oktober 1939 naar Oss, met hun zoon en met ook haar moeder, die kort erna overleed. Ze waren daar later actief voor de Joodse Raad en kregen een *Sperre*, maar Johanna zat in ieder geval op 10 juli 1943 in barak 97 in kamp Westerbork. Toen vader en zoon een week later in Westerbork aankwamen, was Johanna net de dag ervoor vergast in Sobibor. Vader en zoon begonnen op 20 juli aan die laatste reis.

Met Roosje, de vrouw van Samuel, verliep het anders, maar niet beter. Op 3 oktober 1942 in de vroege ochtend werd werkkamp Wittebrink ontruimd en Aron en Samuel werden naar Westerbork overgebracht. Hoe die ontruiming precies in zijn werk ging is niet duidelijk, maar Nathan Minco, een van de mannen die op die dag daar was opgepakt, vertelde later (hij was kort erna ontsnapt en ondergedoken) tegen Diny Vrengel: "Die beruchte 2 oktober, die dag dat er in het hele land razzia's waren, is de SS in dat werkkamp gekomen en toen zijn al die mannen in dat kamp meegenomen. (...) De SS was 's morgens het kamp binnengekomen en had het helemaal leeggehaald. Alle mannen werden op vrachtwagens naar Westerbork vervoerd."

De avond tevoren ging de Nijmeegse politie naar de woningen van deze mannen, om hun vrouwen en kinderen op te pakken. Maar de politie trof, zo denken we, Roosje *transportunfähig* aan, zij kon niet meegenomen worden. Dat gold ook bij de razzia van 17 november. Degenen die niet meegenomen konden worden omdat het te veel moeite zou kosten, kwamen te staan op een lijst van de Gemeente Nijmegen, getiteld 'Joden die te Nijmegen nog wonen en verklaren zelf of een der huisgenooten ziek te zijn'. Roosje bleef in Nijmegen, maar haar man was tussen de razzia van 2 oktober en die van 17 november uit Westerbork weggevoerd, op 19 oktober. In de trein zaten 1.327 Joden. Na aankomst op 21 oktober werden nog 497 mannen - geen vrouwen - doorgestuurd naar Birkenau, Samuel en zijn broer Aron niet, zij werden naar de gaskamers gebracht.

Emanuel, broer van Roosje en Sophia, woonde in Zaltbommel in bij het gezin van hun andere broer, Bernart. Emanuel ging zoals Samuel naar een Joods werkkamp, heel waarschijnlijk ook Wittebrink, en mogelijk al iets eerder dan Samuel. Zoals Samuel werd hij op 19 oktober gedeporteerd naar Auschwitz, maar hij was zes jaar jonger en werd op de *Rampe* geselecteerd voor dwangarbeid en getatoeëerd met een nummer ergens tussen de 69212 en 69708. Dat was de realiteit daar: de drie broers kwamen er aan in dezelfde trein, één werd naar links verwezen, twee naar rechts.

Roosje Drievoet (rechts) en haar zus Sophie, die Johanna (Joop), de dochter van hun broer Bernart, omklemt; foto met dank aan Johanna Wijnberg-Drievoet

De genoemde Bernart vervulde een functie in de Joodse Raad in Zaltbommel, maar zijn functie werd opgeheven per 1 januari 1943 en daarmee waren hij, zijn vrouw en dochter hun *Sperre* kwijt. Roosje kon niet meer met hen schrijven, want zij besloten onder te duiken. Zij overleefden de extreemrechtse terreur in Wamel. Bernart was de enige van de Drievoet-siblings die de terreur overleefde; hun dochter Johanna (Joop) Drievoet ging na de oorlog in Amsterdam wonen.

Op de Krankenliste

We nemen aan dat Samuel en Roosje voor Samuels wegvoering naar Auschwitz elkaar nog geschreven hebben. We weten wel dat er toen werd gecorrespondeerd tussen de mannen in de werkkampen of de gevangenen in Westerbork en degenen thuis. De gevangenen in Westerbork mochten maar één keer in de twee weken schrijven. Van alle briefkaarten uit de werkkampen en uit Westerbork zijn er slechts weinig overgebleven en van de briefwisseling tussen Roosje en Samuel zijn geen sporen teruggevonden. Roosje moet zeker ook vernomen hebben dat haar man op transport was gezet naar 'het oosten'. Helemaal alleen bleef zij achter, misschien had zij nog contact met haar zus Sophia. Ook deze Sophia werd, aangemerkt als *transportunfähig*. Zij lag in het Sophia-ziekenhuis in Zwolle. Haar man Maurits van der Sluis werd opgepakt bij de razzia van 17 november in Zwolle. Hun huis werd leeggehaald en de inboedel werd gebruikt voor de inrichting van een klein Joods ziekenhuis aan de Voorstraat; we weten niet of Sophia ook nog daarheen vervoerd is.

Bij de razzia van 17 november was Roosje nog *transportunfähig* en werd dus niet weggevoerd, maar ze zal gezien en gehoord hebben hoe de vijf bewoners van het huis ernaast - Julie Strauss, Gustav Wolf, Sophie Stern, Hugo Lifmann en Minna Wehl - door haar aan hen verhuurd, die avond gesommeerd werden het noodzakelijke te pakken en mee te gaan naar de HBS, zoals ook talloze andere buurtgenoten. Tegenover haar woonde nog de eveneens zieke Elsa Meijer, die een maand voor Roosje zou sterven in Sobibor.

Een trein komt aan op station Vught op 9 april. Duizenden Joden gingen die dagen (8 – 10 april) vanuit alle provincies, behalve Zuid- en Noord-Holland, per trein, soms per bus, naar dit kamp

April 1943, naar Kamp Vught

RIJKSTELEGRAAF		
VERKORTINGEN VOOR BETAALDE DIENSTAANWIJZINGEN		
D = Dringend	PC = Kennisgeving Ont-	GP = Poort Gesloten
RPE = Antwoord betaald	vanget	MP = Eigenhandig
x (beïrag)	TC = Collationneering	LX = Geluktelegraaf
XP = Bode betaald	TR = Telegraaf restant	RM = Overneming
NOTA. HET RIJK VERGOEDT GEEN SCHADE, VEROOZAAKT DOOR HET IN HET ONGEDOKTE KAREN, DE VERMIDDELING OP DE VERKORTING EN DE OVERKOMST VAN EEN TELEGRAM.		
TELEGRAM		

++ 44 SSSSS AH NYMEGEN 467 56/54 13 1016 REGEERINGS =

TWEE FAMILIES RESPECTIEVELYK UIT TWEE EN DRIE PERSONEN BESTAANDE ZYN ONGEDOKEN
EEN JOOD TRACHTTE KORT VOOR TRANSPORT DOOR INNEMEN VAN VERGIF ZICH VAN HET LEVEN
TE BEROOVEN EEN ZWAAR ZIEKE JOOD KAN EERST HEDEN WORDEN VERVOERD OVERIGENS
GEEN MOEILYKHEDEN OF STOORNISSEN BY VERWYDERING JODEN ONDERVONDEN =

POLITIECOMMISSARIS A J M VAN DYK +++

Ontvangen te ARNHEM (met vermelding van draad, paraaf en tijd).

NOTA. Indien letters en cijfers, of breuken en geheele getallen, zijn verbonden door een dubbele streep (=) Mod. T 17. L 3142-42-K 983
+++ CT GEWESTELYK POLITIEPRESIDENT ARNHEM A J M +++ stelt voor 13/4 25. NADruk IS VERBODEN.

Telegram van de Nijmeegse politiecommissaris Van Dijk aan de Gewestelijk Politiepresident Walraven op 13 april

Toen kwam op 29 maart 1943 de beschikking van Rauter, dat alle Joden in de provincies zich moesten melden in KZ Herzogenbusch, Kamp Vught. Hoewel het niet is uitgesloten dat Roosje op 9 april 1943 in Nijmegen is opgepakt - de politie kreeg opdracht om vanaf 8 april met de arrestaties te beginnen - menen wij dat Roosje zelf naar Vught is gereisd. Drieënveertig Joodse inwoners van Nijmegen werden geïnterneerd in dat kamp, de meesten van hen gingen zelf. Enkele bewoners doken onder. "Overigens geen moeilijkheden of stoornissen bij verwijdering Joden ondervonden," meldde de Nijmeegse politiecommissaris Van Dijk aan de Gewestelijk Politiepresident Walraven op 13 april in een telegram. Voor hun vertrek moesten ze hun woning afsluiten en de sleutel inleveren op het politiebureau, waar hun een reisvergunning werd verstrekt die alleen geldig was voor een enkele reis naar Vught.

Nam Roosje samen met anderen de trein naar Vught? Of had zij een afspraak gemaakt met haar zus Sophia, die ook op die dag, vanuit Zwolle, naar Vught vertrok? Uit Gennep vertrok die dag ook de broer van Samuel Jacob (Jöbke) met zijn vrouw Jet Leefsma en hun dochter, met elf andere inwoners van die plaats, met een (andere) trein naar Vught.

REISVERGUNNING

In verband met de beschikking van den Commissaris-Generaal voor de Openbare Veiligheid dd. 29 Maart 1943 wordt aan
geboren te den
vergunning verleend, zich per spoor te begeven van Arnhem naar Vught.

Deze vergunning is geldig t/m 9 April 1943.

Het Hoofd van plaatselijke politie,

Jöbke Kaufman, Jet Leefsma en hun dochter Johanna (Nanny) verlaten op 9 april 1943 voor het laatst hun huis in Gennep. De in oktober 1930 geboren Nanny reisde vanaf eind 1941 iedere dag met het stoomtrammetje naar de Joodse School in Nijmegen, nadat ze als Joodse in Gennep van school gestuurd was (Still uit een video-opname, o.m. te vinden op de site Stolpersteine-Gennep).

Samuel en Roosje hadden nog een en ander geregeld: aan de schoenmaker De Bruijn, enkele huizen verderop, gaven ze f 2.000, een koekjesschaal, een schemerlamp, twee schilderijen, twee portretten en een azijnstel in bewaring. Later nam Roosje hiervan weer f 700 op, terwijl De Bruijn f 500 doorspeelde aan de broer van Roosje, Bernart. Uiteindelijk was De Bruijn haar nog f 770 verschuldigd, maar Roosje zou hem gezegd hebben: "als ik niet meer terugkom zou dit geld voor N. de Bruijn zijn." Het zou goed kunnen; in ieder geval weigerde hij later op grond hiervan het bedrag terug te betalen aan de bewindvoerder van het Nederlands Beheers Instituut (NBI), die de nalatenschap van Roosje en Samuel onderzocht. Enkele andere spullen (12 zilveren lepels en vorken) had ze nog bij haar broer

Bernart in Zaltbommel in bewaring gegeven, die de genoemde f 500 en deze spullen na de bevrijding doorgaf aan bankier C. Philips in Zaltbommel.

Joden afkomstig uit SS-concentratiekamp Vught wachtten op 23 mei 1942 op het station van de Brabantse plaats op deportatie naar Westerbork. De meesten van hen leven vijf dagen later niet meer. Roosje Drievoet, Frieda Goldschmidt, Moritz Gradenwitz, Julius Sanders, Marcus Wolff en hoogstwaarschijnlijk Everdina Voltijn uit Nijmegen wachtten hier op de trein. We weten nu niet of zij op deze door de Duitse soldaat Freialdenhoven gemaakte foto voorkomen.

Op 23 mei werden Roosje en haar zus Sophia overgebracht van Vught naar Westerbork, de volgende dag werden ze er geregistreerd; zij kwam in barak 68, haar zus in barak 60, maar beiden niet voor lang. Een dag later al werden zij gedeporteerd naar Sobibor. In de trein bevonden zich 2.862 gevangenen. De trein kwam aan op 28 mei; zij worden onmiddellijk na aankomst vermoord.

Wat achtergelaten werd, wordt gepikt of vernietigd

Wat Roosje achterliet, waren haar spulletjes, maar die bleven niet lang in huis. Op 20 april 1943 ontruimde de firma Van Wezel hun huis en vervoerde de meubels naar 'Unitas' op het Valkhof. Ongeveer twee maanden later werden alle daar opgeslagen meubels weer weggehaald door dezelfde firma en overgebracht naar de synagoge in de Gerard Noodtstraat. In de tussentijd was er al heel wat uitgevist.

We mogen aannemen dat de post die ze had ontvangen van haar man, broers en zus, misschien ook van broers en zussen van Samuel, bij het oud-papier waren beland, net als de familiealbums. Het enige wat over was waren de weinige bij anderen in bewaring gegeven goederen. De enige na de oorlog bekende erfgename was de zus van Samuel, de genoemde Helena in Arnhem. De broer van Roosje, Bernart, erfde ruim na de oorlog de panden aan de Van Slichtenhorststraat.

De vier huizen die Roosje en Samuel in Nijmegen bezaten werden op 11 augustus 1941 krachtens Verordening 154/1941, uitgevaardigd door Seyss-Inquart, onder beheer genomen door de *Niederländische Grundstückverwaltung* en vervolgens geconfisqueerd van de Joodse eigenaren. Het beheer werd in de provincies Gelderland, Overijssel en een deel van Noord-Brabant uitgeoefend door het ANBO in Arnhem, waarvan makelaar Claase uit Nijmegen de directeur was. De twee huizen aan de Van Slichtenhorststraat werden vervolgens door Claase doorverhuurd, de huurders moesten hiervoor hun huur afdragen op zijn makelaarskantoor aan de Van Spaenstraat. De twee huizen aan de Borneostraat waren door Claase al in april 1942, nog vóór de arrestaties, doorverkocht aan de directeur van het grote nog bestaande baggerbedrijf Henri Paes, die ook banleider was van de NSB in Nijmegen. Het contract werd getekend door notaris Leemans in Lith. De opbrengst ging naar de *Grundstückverwaltung*, de provisie naar Claase. Na de oorlog werd na veel moeilijkheden - dit omdat de bewindvoerder Willems niet gemakkelijk het bewind overdroeg aan de enige erfgenaam, Bernart Drievoet, de broer van Roosje, maar ook omdat Paes een hypotheek had genomen op het pand Borneostraat 18 - een schikking getroffen.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	
Naam										Voornamen					Benaming	Nummer	Blok	Ontleend aan :								
Kaufman-Drievoet										Roosje									KKJ							
Woonplaats										Geboorteplaats					Dag	Maand	Jaar	KKJ								
Nijmegen v.Slichtenh.str.14										Poederoyen					31	Dec	1888									
Aantekeningen													Dag	Maand	Jaar	KKJ KKJ										
naar Vught naar W'berk													9 13	Apr Mei	1943 1943											

Dossier Kamp Vught van Roosje Drievoet

[illegible]

Kadastrale legger Van Slichtenhorststraat 14 en 16, op 19 november 1941 in beheer genomen door
Nederlandse Grundstückverwaltung (zie linksboven).

INFORMATIEBUREAU VAN
HET NEDERLANDSCHE ROODE KRUIS

GESCHIEDENIS, AFD. J.

DOSSIER:

No. : Y 846

'S-GRAVENHAGE,
VLAMINGSTRAAT 2

-8 JUL 1948

VERKLARING

De Directeur van het Informatiebureau van het Nederlandse Roode Kruis verklaart hierbij, dat blijkens de archieven van het aan hoofde genoemde Bureau

19 8 42 Dd
Samuel KAUFMAN

geboren 26 Maart 1886 te Gennepe

laatste adres: Nijmegen, van Mechtenhorststraat 14,

op 19 October 1942 van Westerbork uit met bestemming Auschwitz werd gedeporteerd.

Het De volgende, hierop betrekking hebbende stukken bevinden zich in het bezit van ondergetekende:

a. ----

- b. een lijst, door of op last van de bezettende macht samengesteld, genaamd „Judentransport aus den Niederlanden“ gedagtekend 9 October 1942, waarop op „Blatt“ 46 No. 1138 zijn/haar personalia eveneens voorkomen.

In aanmerking genomen, dat sedert de deportatie van of omtrent gezochte niets naders werd vernomen; voorts, dat over het algemeen gedeporteerden direct na aankomst in dit kamp werden vergast en daarna gecremeerd, kan worden vastgesteld, dat voornoemd, op of omstreeks 22.10.42 in of in de omgeving van Auschwitz aan de gevolgen van gasverstikking is overleden.

De Directeur,

J. van de Vosse
J. van de Vosse.

LM.

INFORMATIEBUREAU VAN
HET NEDERLANDSCHE ROODE KRUIS

GEBOUW PANDER, AFD. J.

'S-GRAVENHAGE,
VLAMINGSTRAAT 2

8 JUL 1949

DOSSIER: NoY 1846

VERKLARING

De ~~aan~~ Directeur van het Informatiebureau van het Nederlandse Roode Kruis verklaart hierbij, dat blijkens de archieven van het aan hoofde genoemde Bureau

Amst 21.6.43 J. Roosje KAUFMAN - DRIEVOET

geboren 31 December 1888 te Aalst (Bommelerwaard),

laatste adres: v. Slichtenhorststraat 14, Nijmegen

op ----- in Westerbork kwam en op 25 Mei 1943 met bestemming Sobibor (Polen) van Westerbork uit werd gedeporteerd.

In aanmerking genomen, dat uit de verklaringen, afgelegd door drie personen, te weten:

Sara Engel-Wijnberg }
Chaïm Engel } woonachtig te Zwolle, Veemarkt 23

en

Ursula Stern, woonachtig te Utrecht, Nieuwe Gracht 88,

die van de ruim 33.000 uit Nederland naar Sobibor gedeporteerde personen het langdurig verblijf in dit kamp overleefden, blijkt, dat vrijwel alle personen die naar Sobibor werden gevoerd, onmiddellijk na aankomst door gas werden verstikt en daarna gecremeerd; voorts, dat van of omtrent gezochte sedert de deportatie niets naders werd vernomen; kan worden vastgesteld, dat Roosje KAUFMAN - DRIEVOET voornoemd, op of omstreeks

28 Mei 1943 aan de gevolgen van verstikking is overleden.

De ~~aan~~ Directeur,

J. van de Vosse.

IM.